

Genomförande av rådets rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2010

ISBN 978-91-38-23421-1
ISSN 0284-6012

Innehåll

Promemorians huvudsakliga innehåll	5
1 Promemorians lagförslag	7
1.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken	7
1.2 Förslag till lag om ändring i miljöbalken	10
1.3 Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69).....	14
1.4 Förslag till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)	15
1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter.....	16
2 Ärendet	17
3 Bakgrund	19
3.1 Vad menas med organiserad brottslighet?.....	19
3.2 Vad anses om förekomsten av organiserad brottslighet i Sverige?.....	20
3.3 Tidigare överväganden i anledning av internationella åtaganden att bekämpa organiserad brottslighet.....	22

4	Rambeslutets innehåll	27
5	Genomförande av rambeslutet	29
5.1	Inledande överväganden	29
5.1.1	Rambeslutets tillämpningsområde.....	29
5.1.2	Handlingar som ska utgöra brott.....	31
5.2	Behovet av nykriminalisering	38
5.2.1	Inriktning	38
5.2.2	Överväganden	40
5.3	Påföljdsfrågor	44
5.4	Ansvar och sanktioner för juridiska personer	47
5.5	Domstols behörighet, m.m.....	50
5.6	Angivelse ska inte krävas	53
6	Ekonomiska konsekvenser	55
7	Författningskommentar	57
7.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	57
7.2	Förslaget till lag om ändring i miljöbalken.....	59
7.3	Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)	62
7.4	Förslaget till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)	64
7.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkohol- varor, tobaksvaror och energiprodukter.....	64
Bilaga	Rådets rambeslut (2008/841/RIF) om kampen mot organiserad brottslighet	65

Promemorians huvudsakliga innehåll

Promemorian innehåller förslag som syftar till att genomföra rådets rambeslut (2008/841/RIF) om kampen mot organiserad brottslighet.

I promemorian föreslås ändringar i brottsbalken, miljöbalken, skattebrottslagen, jaktlagen och lagen om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter. Förslagen innebär att vissa brott – för brottsbalkens del koppleri, grov förskingring, grovt bokföringsbrott och bestickning (grovt brott) – kriminaliseras på förberedelsestadiet. I ett par fall straffbeläggs även försök till brott.

Lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2011.

1 Promemorians lagförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 15 §, 10 kap. 9 §, 11 kap. 6 § och 17 kap. 16 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.
15 §¹

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Detsamma gäller i fråga om förberedelse och stämpling till våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av

Detsamma gäller i fråga om *förberedelse till koppleri samt förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja* våldtäkt, grov våldtäkt, våld-

¹ Senaste lydelse 2005:90.

barn för sexuell posering och grovt koppleri *samt underlåtenhet att avslöja sådant brott.*

täkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

10 kap.

9 §

För försök till förskingring, *grov förskingring eller trolöshet mot huvudman dömes till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.*

För försök till förskingring *och trolöshet mot huvudman samt för försök och förberedelse till grov förskingring döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.*

11 kap.

6 §²

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur riket döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. Detsamma gäller i fall då sådant brott som nu har angetts *skall* bedömas som grov oredlighet mot borgenärer.

För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur riket döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. Detsamma gäller i fall då sådant brott som nu har angetts *ska* bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. *För förberedelse till grovt bokföringsbrott döms också till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.*

² Senaste lydelse 2005:242.

17 kap.16 §³

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap., såvida *ej* brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa. För försök eller förberedelse till främjande av flykt döms också till ansvar enligt vad som anges i 23 kap.

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap., såvida *inte* brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa. För försök eller förberedelse till främjande av flykt *samt för förberedelse till bestickning enligt 7 § andra stycket* döms också till ansvar enligt vad som anges i 23 kap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

³ Senaste lydelse 1981:463.

1.2 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 29 kap. 1, 2 b och 12 §§ miljöbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 kap.

1 §¹

För *miljöbrott* döms till böter eller fängelse i högst två år den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. orsakar att det i mark, vatten eller luft släpps ut ett ämne som typiskt sett eller i det enskilda fallet medför eller kan medföra

a) en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse, eller

b) någon annan betydande olägenhet i miljön,

2. förvarar eller bortskaffar avfall eller annat ämne på ett sätt som kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön,

3. orsakar en betydande olägenhet i miljön genom buller, skakning eller strålning, eller

4. bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd som ändrar yt- eller grundvattennivån på ett sätt som skadar eller kan skada människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som medför eller kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön.

Är brottet grovt, döms för grovt miljöbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* särskilt beaktas om det har med-

Är brottet grovt, döms för grovt miljöbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* särskilt beaktas om det har medfört el-

¹ Senaste lydelse 2006:1014.

fört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

ler kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

För försök eller förberedelse till grovt miljöbrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Om en behörig myndighet har tillåtit förfarandet, eller om förfarandet är allmänt vedertaget eller med hänsyn till omständigheterna kan anses försvarligt, döms inte till ansvar enligt denna paragraf.

2 b §²

För *artskyddsbrott* döms till böter eller fängelse i högst två år den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. dödar, skadar, fångar eller stör djur, tar bort eller skadar ägg, rom eller bo, skadar eller förstör djurs fortplantningsområde eller viloplats i strid med en föreskrift om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 1 §,

2. tar bort, skadar eller tar frö eller annan del av en växt i strid med en föreskrift om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 2 §,

3. sätter ut ett djur eller en växt i naturmiljön i strid med en föreskrift om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 3 §,

² Senaste lydelse 2006:1014.

4. transporterar eller på annat sätt förflyttar, importerar, exporterar, förvarar, förevisar, preparerar, använder i vinstsyfte, förvärvar, säljer, hyr ut, byter eller byter ut, erbjuder sig att köpa, saluför eller innehar för försäljning djur, växt, ägg, rom, frö eller bo, eller del eller produkt därav, eller annan vara,

a) i strid med artikel 8.1, 8.5 eller 9.1 rådets förordning (EG) nr 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem, eller

b) i strid med en föreskrift om förbud eller tillstånd som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 4 §, eller

5. bryter mot ett villkor eller en bestämmelse som i det enskilda fallet har beslutats med stöd av

a) artikel 8.3 eller 9.2 jämförd med artikel 11.3 rådets förordning (EG) nr 338/97, eller

b) en föreskrift som avses i 4 b.

Är brottet grovt, döms för grovt artskyddsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* särskilt beaktas om det har avsett en särskilt hotad, sällsynt eller annars skyddsvärd art eller om det har utgjort led i en brottslighet som utförts systematiskt och under lång tid, i stor omfattning eller i vinstsyfte.

Ansvar *skall* inte dömas ut enligt denna paragraf, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 1 §.

Är brottet grovt, döms för grovt artskyddsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* särskilt beaktas om det har avsett en särskilt hotad, sällsynt eller annars skyddsvärd art eller om det har utgjort led i en brottslighet som utförts systematiskt och under lång tid, i stor omfattning eller i vinstsyfte.

För försök eller förberedelse till grovt artskyddsbrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Ansvar *ska* inte dömas ut enligt denna paragraf, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 1 §.

12 §³

Djur, växter, produkter som utvunnits av djur eller växter, utbrutet material vid täktverksamhet, kemiska produkter, biotekniska organismer eller varor innehållande kemiska produkter eller genetiskt modifierade organismer eller produkter som innehåller eller består av genetiskt modifierade organismer, vilka har varit föremål för brott enligt 1, 2, 2 b, 3, 4, 5, 6 eller 8 § får förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av egendomen eller utbytet av ett sådant brott.

Fortskaﬀningsmedel och annan egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 1, 2, 2 b, 3, 4, 5, 6 eller 8 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök. I stället för egendomen kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Fortskaﬀningsmedel och annan egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 1, 2, 2 b, 3, 4, 5, 6 eller 8 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök *eller en straffbar förberedelse*. I stället för egendomen kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

³ Senaste lydelse 2006:1014.

1.3 Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrivs i fråga om skattebrottslagen (1971:69) dels att 13 a § ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 11 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § brottsbalken *skall* inte tillämpas i fråga om brott enligt denna lag.

Föreslagen lydelse

11 §¹

För förberedelse till grovt skattebrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

13 a §²

Bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § brottsbalken *ska* inte tillämpas i fråga om brott enligt denna lag.

Vad som sägs i första stycket gäller dock inte utbyte av förberedelse till grovt skattebrott eller vad som därvid har tagits emot som ersättning för kostnader.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹ Tidigare 11 § upphävd genom 1996:658.

² Tidigare lydelse 2005:292.

1.4 Förslag till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

Härigenom föreskrivs att det i jaktlagen (1987:259) ska införas en ny paragraf, 46 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 a §

För försök eller förberedelse till jaktbrott enligt 44 § eller jakthäleri enligt 46 § andra stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 1 c § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 c §¹

För försök, förberedelse och stämpling till grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För förberedelse till olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor som är att anse som grovt brott samt för försök, förberedelse och stämpling till grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹ Senaste lydelse 2005:460.

2 Ärendet

Den 19 januari 2005 lade Europeiska kommissionen fram ett förslag till rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet (KOM [2005] 6 slutlig). Syftet med förslaget var att, i enlighet med artiklarna 29, 31 e samt 34.2 i fördraget om Europeiska unionen i dess dåvarande lydelse, tillnärma medlemsstaternas lagstiftning när det gäller brott som rör deltagande i en kriminell organisation. En faktapromemoria om förslagets innehåll har överlämnats till riksdagen (2004/05:FPM53).

Europaparlamentet lämnade den 26 oktober 2005 sitt yttrande över förslaget (P6_TA[2005]0405).

Rådet för rättsliga och inrikes frågor behandlade förslaget vid sina möten den 1 december 2005 och den 27–28 april 2006. Vid det senare mötet nådde rådet en principöverenskommelse om innehållet i rambeslutet, även om en medlemsstat reserverade sig med hänvisning till en för tillfället pågående regeringsombildning. Den reservationen lyftes formlöst ett antal månader senare.

Under förhandlingsarbetet sammanträffade företrädare för Justitiedepartementet vid två tillfällen med Justitieutskottet (se protokoll 2005/06:12 och 2005/06:30). Ärendet behandlades även vid två sammanträden i EU-nämnden (se EU-nämndens stenografiska uppteckningar 2005/06:12 och 2005/06:34).

Riksdagen godkände rambeslutet den 16 juni 2008 (prop. 2007/08:144, bet. 2007/08:JuU24, rskr. 2007/08:249). Rambeslutet antogs därefter vid rådet för rättsliga och inrikes frågor den 24 oktober 2008. Medlemsstaterna ska ha genomfört rambeslutet före den 11 maj 2010.

Rambeslutet i svensk version finns som bilaga till denna pro-memoria.

3 Bakgrund

3.1 Vad menas med organiserad brottslighet?

Trots att problemet med organiserad brottslighet uppmärksammades tidigt i det internationella samarbetet, saknades länge en gemensam definition av begreppet organiserad brottslighet. Ett första steg togs år 1998 då EU:s medlemsstater antog den gemensamma åtgärden om att göra deltagande i en kriminell organisation i EU:s medlemsstater till ett brott. Ytterligare ett steg togs år 2000 då Förenta nationernas (FN) generalförsamling antog konventionen mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (United Nations Convention against Transnational Organized Crime), som har stora likheter med EU:s gemensamma åtgärd.

Enligt de båda instrumenten kan begreppet organiserad brottslighet sägas ta sikte på gärningar begångna inom en strukturerad sammanslutning av mer än två personer, som handlar i samförstånd i syfte att begå ett eller flera brott som kan föranleda fyra års fängelse eller mer för att direkt eller indirekt uppnå ekonomisk eller annan materiell vinning. Båda instrumenten behandlas i avsnitt 4.3 nedan.

För att möjliggöra en gemensam kartläggning av organiserad brottslighet på regional nivå använder EU:s medlemsstater de kriterier som räknas upp nedan för att definiera begreppet organiserad brottslighet. Minst sex av dessa kriterier måste föreligga – bland dem de fyra obligatoriska med nummer 1, 3, 5 och 11 – för att brott eller kriminella grupper ska kunna klassificeras som

organiserad brottslighet (förteckningen återfinns i dokumentet 6204/2/97 Enfopol 35 Rev 2):

1. samarbete mellan fler än två personer,
2. egna tilldelade uppgifter åt var och en,
3. lång eller obegränsad utsträckning i tiden,
4. någon form av disciplin och kontroll,
5. misstanke om allvarliga kriminella handlingar,
6. verksamhet på internationell nivå,
7. användande av våld eller andra metoder för hot,
8. användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer,
9. deltagande i penningtvätt,
10. otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomin, och
11. strävan efter vinning och/eller makt.

Som framgår kan en kriminell organisation anses föreligga redan vid ett begränsat antal medlemmar. Organisationen ska emellertid vara strukturerad och bestående, vilket utesluter tillfälliga sammanslutningar. Vidare ska de brott som förövas inom den kriminella organisationen ha ett direkt eller indirekt vinningssyfte. Organiserade våldsbrott, till exempel rasistiska angrepp mot personer eller vissa brott med politiska motiv, faller således utanför begreppet organiserad brottslighet.

Av det anförda följer att – i de sammanhang som nu berörs – organiserad brottslighet främst uppfattas som brottslighet av utpräglat ekonomisk natur.

3.2 Vad anses om förekomsten av organiserad brottslighet i Sverige?

Brottsförebyggande rådet

I en rapport av Brottsförebyggande rådet (Brå), "Organiserad brottslighet – lösa maskor eller fasta nätverk?" (Rapport 2002:7),

berörs på ett generellt plan bl.a. svenska åtgärder mot organiserad brottslighet och inriktningen på den organiserade brottslighet som får anses förekomma i Sverige. I rapporten uttalas att det internationella samarbetet bland annat bygger på definitioner av begreppet organiserad brottslighet och att dessa tar sikte på förhållandevis hierarkiska och inflytelserika organisationer. Enligt rapporten pekar undersökningar i Sverige på att dessa definitioner inte träffar den organiserade brottslighet som finns här. I stället är den svenska formen av organiserad brottslighet snarare allvarlig brottslighet som förövas systematiskt och i nätverksform. Emellertid förekommer det också en organiserad brottslighet som överensstämmer med definitionerna, bland annat på så sätt att utländska kriminella organisationer använder Sverige som marknadsplats eller som transitland för smuggling av narkotika och tobak.

Enligt rapporten är den organiserade brottslighet som får anses förekomma i Sverige i huvudsak inriktad på

- narkotika,
- smuggling av sprit, tobak och dopningspreparat,
- stölder,
- ekonomiska brott och i någon mån miljöbrott,
- penningtvätt,
- människohandel för sexuella ändamål samt koppleri,
- människosmuggling,
- illegal spelverksamhet,
- vapenhandel, och
- utpressning, grova rån och mord.

Rikskriminalpolisen

Inriktningen på och omfattningen av organiserad brottslighet i Sverige framgår också av en rapport av Rikskriminalpolisen, "Organiserad brottslighet i Sverige 2005" (RKP KUT Rapport 2005:2b, A-492-671/05). Rapporten har tagits fram i samverkan

med Tullverket, Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten och är den senaste av tre lägesrapporter från ett projekt om kartläggning av den organiserade brottsligheten i Sverige. I rapporten pekas i huvudsak samma brottstyper ut såsom förekommande inom svensk organiserad brottslighet som i Brottsförebyggande rådets rapport. I Rikskriminalpolisens rapport lyfts dock fram även förekomsten av systemhotande brottslighet, varmed förstas dels påverkan på rättskedjan genom våld och hot mot tjänsteman, övergrepp i rättssak och andra åtgärder för att avskräcka från rättsliga åtgärder, dels utpressning och brott mot frihet och frid, dels korruption.

Utöver tidigare utpekade brottstyper anges i en senare strategisk rapport – ”Problembild 2011” (RKP Rapport 2009:1, A492-134/09) – att bl.a. miljöbrott bedöms bli ett växande problemområde i dessa sammanhang. Så sägs det att en marknad för miljöbrott avseende metall har vuxit fram i Sverige och enligt rapporten finns det exempel på att kriminella grupperingar som tidigare ägnade sig åt rån och narkotikasmuggling numera i stället är aktiva i handel med skrot och annan skrothantering. Även brottslighet kring avfallshantering bedöms kunna öka i Sverige, bl.a. på så sätt att företag med anknytning till organiserad brottslighet etablerar sig på marknaden.

3.3 Tidigare överväganden i anledning av internationella åtaganden att bekämpa organiserad brottslighet

Gemensam åtgärd av den 21 december 1998 om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott

I december 1998 beslutade Europeiska rådet på grundval av artikel K 3 i Fördraget om Europeiska unionen i dess dåvarande lydelse att anta en gemensam åtgärd om att göra deltagande i en

kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott (98/733/RIF).

Av den gemensamma åtgärdens *artikel 1* framgår vad som ska avses med en kriminell organisation. Därmed avses ”en strukturerad sammanslutning, inrättad för en begränsad tid¹ av mer än två personer som handlar i samförstånd för att begå brott som bestraffas med frihetsberövande eller en frihetsberövande säkerhetsåtgärd på upp till minst fyra år eller ett strängare straff oavsett om brotten är ett mål i sig självt eller ett medel för att få materiella fördelar och i förekommande fall ett sätt att otillbörligt påverka offentliga myndigheters verksamhet”.

Enligt *artikel 2* ska kriminaliseringen av deltagande i en kriminell organisation ske genom att varje medlemsstat åtar sig att se till att de handlingar som beskrivs i artikeln bestraffas med effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga sanktioner. Medlemsstaterna ges möjlighet att uppfylla kriminaliseringsåtagandet genom två olika alternativ.

Enligt det första alternativet (a) kan åtagandet uppfyllas genom straffbeläggande av

”[d]et handlande varigenom den person som avsiktligt och med kännedom om antingen organisationens syfte och allmänt kriminella aktiviteter eller organisationens avsikt att begå brotten i fråga, aktivt deltar i

– en kriminell organisations aktiviteter som avses i artikel 1, även om den personen inte deltar i det egentliga utförandet av brotten i fråga och, med förbehåll för allmänna principer i den berörda medlemsstatens straffrätt, även om brotten i fråga inte begås,

– annan av organisationens aktiviteter och dessutom har kännedom om att deltagandet bidrar till fullgörandet av den kriminella organisationens aktiviteter enligt artikel 1.”

¹ Uttrycket ”för en begränsad tid” är en felaktig översättning av det engelska uttrycket ”over a period of time”. I förevarande rambeslut översätts uttrycket med ”under en tid”.

Enligt det andra alternativet (b) kan kriminaliseringsåtagandet tillgodoses genom att medlemsstaterna straffbelägger

”[d]et handlande varigenom en person kommer överens med en eller flera personer om att utöva en viss aktivitet som, om den sattes i verket, skulle innebära att sådana brott som anges i artikel 1 begicks, även om den personen inte deltar i det egentliga utförandet av aktiviteten.”

I samband med antagandet av den gemensamma åtgärden gjordes för svensk del bedömningen att några lagstiftningsåtgärder inte var påkallade för att Sverige skulle anses leva upp till åtagandena. Denna ståndpunkt redovisades också i regeringens berättelse om verksamheten i EU 1998 (skr. 1998/99:60 s. 265). Bedömningen grundade sig på att de svenska reglerna om medverkan till brott fick anses uppfylla de krav som framgår av det första alternativet, och att de gärningar som beskrivs där är av sådant slag att de enligt svensk rätt var att bedöma som främjande av brott.

Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet

Sverige tillträdde Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet den 30 april 2004. Konventionen – i det följande kallad Palermokonventionen efter den italienska staden Palermo där konventionen undertecknades – innehåller bl.a. ett åtagande att kriminalisera deltagande i en organiserad sammanslutning enligt endera eller bådadera av artiklarna 5.1 a (i) och (ii) i konventionen. Åtagandena har stora likheter med dem som följer av artikel 2 i den nyss nämnda gemensamma åtgärden.

Enligt *artikel 5.1 a (i)* ska varje konventionsstat vidta de åtgärder som behövs för att straffbelägga att avtala med en eller

flera personer att begå ett grovt brott i syfte som direkt eller indirekt är förenat med uppnående av ekonomisk eller annan materiell vinning och, där den nationella lagstiftningen så fordrar, som innefattar en gärning som utförs av någon av deltagarna för att genomföra avtalet eller vara en organiserad brottslig sammanslutning är delaktig.

Enligt *artikel 5.1 a (ii)* ska konventionsstaterna straffbelägga att någon, med vetskap antingen om en organiserad brottslig sammanslutnings syfte och allmänna brottsliga verksamhet eller om dennas avsikt att begå ifrågavarande brott, aktivt deltar i den organiserade brottsliga sammanslutningens brottsliga verksamhet, eller annan verksamhet som bedrivs av den organiserade brottsliga sammanslutningen med vetskap om att deltagandet kommer att bidra till genomförandet av ovan angivna brottsliga syften.

Av *artikel 5.1 b* framgår att konventionsstaterna åläggs att därutöver kriminalisera åtgärder som består i organiserande eller ledande av, medhjälp eller bistånd till, främjande av eller råd för genomförande av grova brott vari en organiserad brottslig sammanslutning är delaktig.

I samband med att riksdagen föreslogs godkänna Palermo-konventionen uttalade regeringen – i linje med de överväganden som tidigare gjorts i fråga om den gemensamma åtgärden – att de svenska reglerna om medverkan, förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja brott lever upp till de krav som framgår av artikel 5.1 a (ii) (prop. 2002/03:146 s. 32). Vidare påpekades att vissa handlingar i svensk rätt t.o.m. straffbeläggs på ett tidigare stadium än vad som föreskrivs i konventionen. Sammantaget gjordes bedömningen att några lagstiftningsåtgärder inte var nödvändiga för att uppfylla konventionens krav på att kriminalisera deltagande i en organiserad brottslig sammanslutning. Vidare ansågs att gärningarna i artikel 5.1 b efter omständigheterna borde vara att bedöma som antingen medhjälp till brott, medhjälp till försök till brott eller förberedelse eller stämpling till brott. I propositionen gjordes därför bedömningen att några lagstiftningsåtgärder inte var påkallade.

De redovisade bedömningarna var emellertid inte utan förbehåll. Så uttalade regeringen – med instämmande i vissa remissynpunkter – att det kunde diskuteras om de svenska bestämmelserna om medverkan, försök, förberedelse och stämpling till brott tillgodosåg varje tänkbar situation där personer deltar i en organiserad brottslig sammanslutnings verksamhet. I propositionen angavs att det i praktiken kunde förekomma speciella undantags-situationer där det var tveksamt om den svenska regeringen kunde anses till fullo uppfylla konventionens kriminaliseringskrav. Undantagssituationer av sådan sällsynt karaktär ansågs dock inte i sig själva böra motivera några lagstiftningsåtgärder. Konventionens krav fick därför anses uppfyllda om den nationella lagstiftningen täcker situationer som inte får anses utgöra rena undantagsfall.

4 Rambeslutets innehåll

Rambeslutet, som finns i *bilagan*, inleds med definitioner av begreppen kriminell organisation och strukturerad sammanslutning (artikel 1). De gärningar som enligt instrumentet ska vara straffbelagda framgår av artikel 2. Bestämmelsen ger medlemsstaterna två alternativ när det gäller att ange de handlingar som ska betraktas som brottsliga gärningar. De krav som rambeslutet ställer i fråga om påföljder för sådana brott anges sedan i artikel 3. Fakultativa regler om att påföljden kan lindras eller helt efterges finns i artikel 4.

I vilken utsträckning juridiska personer kan göras ansvariga för den typ av brottslighet som omfattas av rambeslutet framgår av artikel 5 och i artikel 6 anges de sanktioner som ska kunna drabba juridiska personer.

I artiklarna 7 och 8 ges bestämmelser om domsrätt och samordning av åtal. Det framgår vidare att det för utredning av eller åtal för de brott som rambeslutet avser inte får uppställas krav på att brottsoffret anmält saken, i vart fall inte när det gäller handlingar som har utförts på medlemsstatens territorium.

I artikel 9 anges att den gemensamma åtgärden (se avsnitt 4.3) ska upphöra att gälla och att förekommande hänvisningar till den gemensamma åtgärden i stället ska anses som hänvisningar till bestämmelserna i förevarande rambeslut om deltagande i en kriminell organisation.

Avslutningsvis ges i artiklarna 10–12 sedvanliga bestämmelser om bl.a. genomförande och ikraftträdande.

5 Genomförande av rambeslutet

5.1 Inledande överväganden

5.1.1 Rambeslutets tillämpningsområde

Bedömning: Rambeslutet kräver inte att det införs en legaldefinition av begreppet kriminell organisation. De gärningstyper som omfattas av rambeslutet får anses vara sådana som normalt är att förknippa med organiserad brottslighet och som är av allvarlig och gränsöverskridande karaktär.

Skälen för bedömningen: Enligt *artikel 1.1* avses med kriminell organisation en strukturerad sammanslutning, som har inrättats under en tid, av mer än två personer som handlar i samförstånd för att begå brott som bestraffas med frihetsberövande eller en frihetsberövande säkerhetsåtgärd på maximalt minst fyra år eller en strängare sanktion, om syftet är att direkt eller indirekt få ekonomiska eller materiella fördelar.

Artikel 1.2 föreskriver att med strukturerad sammanslutning avses en sammanslutning som inte tillkommit slumpartat i det omedelbara syftet att begå ett brott eller som inte nödvändigtvis har formellt fastställda roller för medlemmarna, kontinuitet i sammansättningen eller en utarbetad struktur.

I svensk rätt finns inte någon legaldefinition av begreppet kriminell organisation. Rambeslutet kräver inte heller att det införs en sådan.

Något kriminaliseringsbehov följer inte av artikel 1, eftersom definitionen bara tar sikte på brott som redan enligt gällande reglering bestraffas med frihetsberövande eller en frihetsberövande säkerhetsåtgärd på maximalt minst fyra år eller en strängare sanktion. Rambeslutet kräver således inte att några nya typer av självständiga, fullbordade gärningar kriminaliseras.

Definitionen av begreppet kriminell organisation har i stället betydelse för frågan vilka kategorier av brott som instrumentet kan anses omfatta. Vid första påseende framstår definitionen som mycket vid. Ett stort antal brottstyper som har fyra års fängelse eller mer i straffskalan kunde anses träffade. En väsentlig begränsning följer emellertid av att brottsligheten ska syfta till att direkt eller indirekt få ekonomiska eller materiella fördelar. Häremot kan visserligen hävdas att så gott som alla brott teoretiskt sett skulle kunna begås i syfte att indirekt få ekonomiska eller materiella fördelar, t.ex. på så sätt att en gärningsman tar emot ersättning för att utföra ett brott utan att brottet i sig leder till någon ekonomisk eller materiell fördel. Emellertid får det anses klart att rambeslutet inte är avsett att omfatta brottslighet av det senare slaget. Så framgår det av beaktandesats 3 i rambeslutets ingress att tillnärmningen av materiell straffrätt berör viss, särskilt grov brottslighet med gränsöverskridande dimensioner och att förtur bör ges åt brottsområden som särskilt nämns i fördragen. I artiklarna 29 och 31 e i fördraget om Europeiska unionen i dess lydelse före Lissabonfördragets ikraftträdande nämns bl.a. brottsområdena människohandel och brott mot barn, olaglig narkotikahandel och olaglig vapenhandel, korrupcion och bedrägeri samt organiserad brottslighet. Härtill kommer att det i beaktandesatsen särskilt framhålls att rambeslutet omfattar brott som normalt begås inom ramen för en kriminell organisation.

Av det sagda följer att rambeslutet får anses omfatta sådana gärningstyper som normalt är att förknippa med organiserad brottslighet. Dit hör sådant som stöld, rån, bedrägeri, penningförfalskning, dobbleri, koppleri, människohandel, bestickning, narkotikabrott, vapenhandel, smuglingsbrott och människosmuggling.

Av beaktandesats 8 i rambeslutets ingress framgår att inget i rambeslutet får tolkas som att avsikten vore att reducera eller begränsa nationella regler avseende grundläggande rättigheter eller friheter, som t.ex. mötesfrihet, föreningsfrihet, tryckfrihet eller yttrandefrihet. Även detta är viktig information om rambeslutets omfattning. För svenskt vidkommande utgör detta ett stöd för att rambeslutet inte inskränker mötes- och föreningsfriheten sådan denna kommer till uttryck i regeringsformen och inte heller inverkar på den svenska ordningen för straffrättsligt ensamansvar för tryck- och yttrandefrihetsbrott.

5.1.2 Handlingar som ska utgöra brott

Bedömning: Svensk rätt uppfyller i huvudsak de kriminaliseringsåtaganden som följer av rambeslutet. För vissa brott som rambeslutet får anses omfatta krävs emellertid att straffansvar införs även för förberedelse.

Skälen för bedömningen: Enligt *artikel 2* i rambeslutet ska "[v]arje medlemsstat [...] vidta nödvändiga åtgärder för att se till att den ena eller båda av följande typer av beteende som rör en kriminell organisation betraktas som brottsliga gärningar:

a) Beteendet hos en person, som med avsikt och med kunskap om antingen den kriminella organisationens syfte och allmänna verksamhet eller organisationens avsikt att begå brotten i fråga, aktivt deltar i organisationens brottsliga verksamhet, vari inbegrips tillhandahållande av information eller materiellt stöd, rekrytering av nya medlemmar och alla former av finansiering av verksamheten, med vetskap om att deltagandet kommer att bidra till genomförandet av organisationens brottsliga verksamhet.

b) Det beteende hos en person som utgörs av en överenskommelse med en eller flera personer om en verksamhet, som om den genomförs innebär att brott som avses i artikel 1 begås,

även om personen i fråga inte deltar i det egentliga genomförandet av verksamheten.”

Gällande rätt

Innebörden av svensk rätt när det gäller ansvar för fullbordade brott liksom för brott på försöks- och planeringsstadiet är i huvudsak följande.

Det är främst fullbordade brott som föranleder straffansvar. Brottbeskrivningarna är också i princip inriktade på fullbordade brott i gärningsmannaskap, dvs. på att den beskrivna gärningen i sin helhet utförts av en gärningsman. Det har dock ansetts nödvändigt att också straffbelägga annan medverkan till brott, liksom även vissa förstadier till de fullbordade brotten. Detta har i svensk rätt skett genom kriminalisering av sådana osjälvständiga brottsformer som anstiftan och medhjälp till brott samt försök, förberedelse och stämpling till brott samt underlåtenhet att avslöja brott.

Flera personers deltagande i brott behandlas i 23 kap. 4 § brottsbalken. Enligt den bestämmelsen gäller ansvar som är föreskrivet för viss gärning inte bara den som har utfört gärningen, utan även den som har främjat den med ”råd eller dåd”. Regeln gäller vid alla brottsbalksbrott men också för de brott i specialstraffrätten för vilka fängelse är föreskrivet eller för vilka det finns en särskild föreskrift om att medverkan ska bestraffas. Med uttrycket råd eller dåd avses att främjandet ska ha skett med psykiska eller fysiska medel. Enligt normalt språkbruk främjas en gärning när någon har gjort något som underlättar eller i vart fall är ägnat att underlätta gärningens utförande. I brottsbalken har uttrycket getts innebörden att det innefattar medverkan som inte har varit någon förutsättning för brottet. Att ett främjande av en gärning är straffbart som medverkan, även om det inte är en förutsättning för att gärningen ska komma till stånd, leder till att medverkansansvar kan drabba även den som endast obetydligt bidragit till gärningen.

I 23 kap. 4 § andra stycket brottsbalken föreskrivs att den som inte är att anse som gärningsman ska dömas för anstiftan av brottet, om han eller hon har förmått annan till utförandet, och annars för medhjälp till detta. Medverkan kan således ha tre former enligt svensk rätt; gärningsmannaskap, anstiftan och medhjälp. Mellan dessa olika former gäller en prioritetsordning. Gärningsmannaskap har självfallet företräde framför de båda andra medverkansformerna och anstiftan ses som allvarligare än medhjälp. Varje medverkande är självständigt ansvarig, dvs. alldeles oavsett om det är möjligt att straffa någon annan medverkande. Ansvar är dock beroende av att ett brott objektivt sett har begåtts. En medhjälparens uppsåt måste för övrigt täcka det faktum att han eller hon har främjat en viss gärning med råd eller dåd, liksom de faktiska omständigheter som utgör underlag för bedömningen att ett främjande föreligger.

Om ett händelseförlopp inte nått så långt att brottet fullbordats, kan straffansvar aktualiseras enligt bestämmelserna om försök, förberedelse eller stämpling till brott. Försöksbrotten utgör brott på verkställighetsstadiet, medan de övriga är brott på planeringsstadiet. Till skillnad från vad som är fallet vid medverkan till brott förutsätter straffansvar för försök, förberedelse och stämpling att det för det aktuella brottet är särskilt föreskrivet att brottet är straffbelagt på dessa stadier.

Har någon börjat utföra ett visst brott utan att det kommit till fullbordan, ska han eller hon enligt 23 kap. 1 § brottsbalken dömas för försök till brottet. För ansvar krävs dock att det föreläggat fara för att handlingen skulle leda till brottets fullbordan eller att sådan fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter.

Förberedelse till brott kan sägas vara av materiell natur och avser befattningsmedel med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid brott. Ansvar för förberedelse kan enligt 23 kap. 2 § första stycket brottsbalken dömas ut då brottets utförande inte har påbörjats men gärningsmannen tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförandet av ett brott. För förberedelse

döms också den som skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott. Allt detta under förutsättning att åtgärderna vidtas med uppsåt att utföra eller främja brott.

Att med någon annan avtala om att utföra en brottslig gärning rubriceras enligt 23 kap. 2 § andra stycket brottsbalken som stämpling. Stämpling till brott är av immateriell natur och avser att man sätter sig i förbindelse med andra personer för att förbereda, möjliggöra eller underlätta brott. Enligt bestämmelsen är det straffbart att i samråd med annan besluta att begå en brottslig gärning, att söka anstifta någon att begå en brottslig gärning samt att åta sig eller erbjuda sig att utföra en sådan gärning. Stämpling till brott föreligger alldeles oavsett om någon av de inblandade utför någon gärning för att förverkliga det man har kommit överens om. Beslutet om att brottet ska utföras behöver inte heller vara preciserat i fråga om tidpunkt för brottet, det närmare tillvägagångssättet eller fördelningen av uppgifter mellan de inblandade. Stämpling kan därför föreligga även om tid och plats och andra omständigheter vid brottet lämnats obestämnda. Inte heller behöver det tilltänkta brottet vara så nära förestående att brottsplanen kan betecknas som aktuell.

Ett villkor för att ansvar för förberedelse eller stämpling ska kunna utkrävas är att det förelegat en konkret fara för brottets fullbordan. Därtill kommer att ansvar för förberedelse och stämpling bara kan aktualiseras vid uppsåtliga brott. Uppsåtet behöver dock inte hänföra sig till en konkret gärning, utan det räcker med att uppsåtet omfattar att brott av ifrågavarande slag förr eller senare kommer till stånd.

Det svenska straffansvaret sträcker sig dock längre än till de olika formerna av medverkan till brott samt brottsformerna försök, förberedelse och stämpling till brott. Även medverkan till medverkan är nämligen straffbart, t.ex. anstiftan av medhjälp till ett brott. Vidare är medverkan till försök, medverkan till förberedelse liksom medverkan till stämpling straffbart. Däremot är inte försök, förberedelse eller stämpling straffbelagt i förhållande

till de osjälvständiga brottsformerna, vilket t.ex. innebär att det inte går att döma till ansvar för t.ex. försök, förberedelse eller stämpling till medverkan.

Om det är särskilt föreskrivet för en viss gärning, är dessutom underlåtenhet att avslöja brott straffbelagt enligt 23 kap. 6 § brottsbalken. För ansvar krävs dock att brottet är ”å färde”, vilket i normalfallet betyder att brottet inte har kommit till fullbordan.

Vad kräver rambeslutet i fråga om kriminalisering?

Som framgått anvisar rambeslutet i artiklarna 2 a och 2 b två olika sätt på vilka medlemsstaterna kan fullgöra sina åtaganden. Inget hindrar att medlemsstaterna vid genomförandet av rambeslutet hänvisar till att den nationella rättens bestämmelser innebär ett uppfyllande av båda modellerna.

Tolkningen av artikel 2 a måste ske i ljuset av definitionen i artikel 1.1 av begreppet kriminell organisation. I den definitionen anges att de personer som utgör sammanslutningen ska handla i samförstånd för att begå brott. Detta torde innebära att rambeslutet blir tillämpligt först när de i sammanslutningen ingående personerna har påbörjat sin brottsliga verksamhet på så sätt att handlingar som kan kvalificeras som straffbara gärningar har kommit till utförande. En utgångspunkt för den fortsatta behandlingen av denna artikel är således att en straffbar gärning har begåtts inom ramen för organisationens verksamhet.

Till att börja med får artikel 2 a anses omfatta gärningar på en rad olika stadier, bl.a. handlande som är att kvalificera som gärningsmannaskap eller medgärningsmannaskap till ett fullbordat brott. Även annan medverkan till fullbordat brott torde vara att hänföra till sådant beteende som beskrivs i artikel 2 a, liksom försök till brott.

Enligt beaktandesats 5 är medlemsstaterna fria att tolka termen brottslig verksamhet på så sätt att den innebär utförande av faktiska handlingar. Detta ger stöd för att kriminaliseringsåta-

gandet i artikel 2 a inte behöver uppfattas på så sätt att det omfattar planering av brott som inte har lämnat vad man skulle kunna kalla tankestadiet. I enlighet med detta får åtagandet förstås så att det inte ställer krav på kriminalisering av gärningar som enligt svensk rätt vore att bedöma som stämpling. Å andra sidan kan kravet att konkreta handlingar ska ha vidtagits inte anses innebära att själva verkställigheten av ett brott måste ha påbörjats. Sett i ljuset av svensk rätt leder detta till att artikel 2 a i vissa fall får anses kräva att också förberedelse till de brott som kan avses med rambeslutet ska vara kriminaliserat.

För svenska förhållanden leder det anförda till att åtagandet att kriminalisera sådant handlande som får anses omfattat av artikel 2 a redan för närvarande är uppfyllt, förutsatt att också försök och förberedelse till det underliggande fullbordade brottet är straffbelagt. Så får t.ex. alla former av uppsåtlig finansiering anses kunna straffas som förberedelse till brott. Möjligheten att ställa krav på att faktiskt handlande har kommit till stånd leder vidare till att exemplet om rekrytering av nya medlemmar i svensk rätt för alla praktiska fall torde vara omfattat av ansvar för anstiftan av förberedelse till brott, anstiftan av försök till brott eller anstiftan av fullbordat brott. Applicerat på svensk rätt får slutligen exemplet med tillhandahållande av information eller materiellt stöd anses omfattat av ansvar för medhjälp till förberedelse till brott, medhjälp till försök till brott eller medhjälp till fullbordat brott.

Till skillnad från artikel 2 a tar artikel 2 b sikte på överenskommelser mellan fler än två personer om att begå sådan allvarlig brottslighet som avses i artikel 1.1. Det handlande som bestämmelsen ålägger medlemsstaterna att kriminalisera torde i svensk rätt motsvaras av stämpling till brott. Ett genomförande av rambeslutet i enlighet med det sätt som anvisas i artikel 2 b skulle såldes kräva att stämpling ska vara kriminaliserat i fråga om alla de brott som omfattas av definitionen i artikel 1.1.

Vilken väg bör väljas för genomförandet?

Ett rambeslut är bindande för medlemsstaterna såvitt gäller det resultat som ska uppnås, men överlåter åt staterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet (artikel 34.2 b i fördraget om Europeiska unionen i dess lydelse före Lissabonfördraget). Det innebär att staterna inte är bundna av sådant som rambeslutets terminologi och systematik, om väl det avsedda resultatet uppnås med en annan terminologi och systematik.

Av det hittills sagda har framgått att Sverige vid genomförande av rambeslutet – och för det fall tillräcklig kriminalisering inte redan föreligger – har att välja mellan att antingen straffbelägga försök och förberedelse till de brott som rambeslutet får anses omfatta (artikel 2 a) eller att i samtliga dessa fall straffbelägga stämpling till brott (artikel 2 b).

Att föreskriva straff för stämpling till brott får normalt anses förutsätta att också förberedelse straffbeläggs. Några bärande skäl för att det skulle vara straffbart att avtala om att begå ett brott men straffritt att förbereda utförandet av brottet torde nämligen inte finnas. Härtill kommer att även försök till brott som huvudregel bör vara belagt med straff för de brott som kriminaliseras på förberedelse- och stämplingsstadiet. Ett genomförande av rambeslutet i enlighet med artikel 2 b får därför anses leda till att inte bara stämpling utan också försök och förberedelse måste straffbeläggas, i den utsträckning så inte redan är fallet.

Syftet med att kriminalisera förberedelse och stämpling till brott är givetvis att de brottsbekämpande myndigheterna på ett tidigt stadium ska ha möjlighet att ingripa mot viss brottslighet. Av naturliga skäl har denna möjlighet förbehållits allvarigare brottslighet. I huvudsak är det därför i fråga om brott av den grova svårhetsgraden som förberedelse- och stämplingsgärningarna är kriminaliserade.

I svensk rätt är förberedelse till brott kriminaliserat i högre utsträckning än stämpling till brott. Detta förhållande får genomslag även i fråga om de gärningar som rambeslutet får anses omfatta. Av dessa brott är de flesta redan för närvarande straff-

belagda på förberedelsestadiet, medan klart färre av dem är straffbelagda såsom stämpling.

Av det sagda har alltså framgått att ett genomförande av rambeslutet får anses kräva lagstiftningsåtgärder alldeles oavsett om genomförandet sker i enlighet med modellen i artikel 2 a eller 2 b. Ett genomförande i enlighet med den förra artikeln synes dock vara lämpligast, bl.a. av det skälet att man då undviker att behöva kriminalisera någons deltagande i en kriminell organisation utan att samtidigt uppställa krav på att en konkret straffbar gärning har begåtts inom ramen för organisationens verksamhet. Vad som sagts om valet av modell skulle således innebära att straffansvar övervägdes för försök och förberedelse till de brott som får anses omfattade av rambeslutet och som inte redan i dag är straffbelagda på de stadierna.

Sådana överväganden görs i avsnitt 5.2. Frågan om införande av straff för försök tas därvid bara upp i fråga om brott som först konstaterats inte vara kriminaliserade på förberedelsestadiet. Urvalet av brott görs alltså utifrån det senare kriteriet.

5.2 Behovet av nykriminalisering

5.2.1 Inriktning

Bedömning: I enlighet med rambeslutet och till följd av valet av modell för genomförande ska prövningen omfatta brott som har ett maximistraff om minst fyra års fängelse, syftar till att direkt eller indirekt ge ekonomiska eller materiella fördelar och inte redan för närvarande är kriminaliserade på försöks- och förberedelsestadierna. Att ett brott kan anses omfattat av rambeslutet är dock inte ensamt tillräckligt för att straffbelägga försök och förberedelse. Därutöver måste krävas att ett införande av sådana straff skulle få praktisk betydelse och att det blir möjligt att i praktiken upprätthålla kriminaliseringen.

Skälen för bedömningen: Av avsnitt 5.1.1 har redan framgått att rambeslutet omfattar brottstyper som har ett maximistraff om minst fyra års fängelse, att en väsentlig begränsning dock följer av att brottsligheten ska syfta till att direkt eller indirekt ge ekonomiska eller materiella fördelar och att detta för den skull inte innebär att rambeslutet skulle vara tillämpligt på den situationen att en gärningsman tar emot ersättning för att utföra vilket som helst brott som inte i sig leder till någon ekonomisk eller materiell fördel (t.ex. ett beställningsmord). Vidare har bl.a. konstaterats att det i beaktandesats 3 i rambeslutets ingress särskilt framhålls att rambeslutet omfattar brott som normalt begås inom ramen för en kriminell organisation.

Det är alltså i fråga om brottstyper av detta slag som försöks- och förberedelsekriminalisering ska övervägas.

För försök döms den som börjat utföra ett brott utan att det kommit till fullbordan. Ansvar för förberedelse till brott kan dömas ut då brottets utförande inte har påbörjats men gärningsmannen tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförandet av ett brott. För förberedelse kan också den dömas som skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott.

Att ett brott i och för sig kan anses omfattat av rambeslutet är därmed inte ensamt tillräckligt för att föranleda kriminalisering på försöks- och förberedelsestadierna. Därutöver måste krävas att ett införande av sådant straffansvar skulle få praktisk betydelse och att det blir möjligt att i praktiken upprätthålla kriminaliseringen. I fråga om förberedelse torde detta framför allt vara fallet när brottstypen är sådan att den regelmässigt föregås av åtgärder i form av t.ex. praktisk planläggning och där det finns starka skäl att beivra dessa åtgärder redan på ett förberedande stadium. Liksom tidigare ska utgångspunkten därvid vara att förberedelsekriminalisering förbehålls sådana företeelser på planeringsstadiet som kan anses vara särskilt farliga med hänsyn till risken att brott ska begås (se prop. 2000/01:85 s. 35).

5.2.2 Överväganden

Bedömning: Rambeslutet ger inte anledning till förberedelsekriminalisering av grovt insiderbrott. Inte heller ger det anledning till försöks- och förberedelsekriminalisering av grovt organiserande av människosmuggling eller grovt vapenbrott eller de grova fallen av olovlig befattning med falska pengar respektive olovlig befattning med narkotikaprekursorer.

Förslag: Däremot bör koppleri, grov förskingring, grovt bokföringsbrott, bestickning (grovt brott), grovt skattebrott och olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor (grovt brott) kriminaliseras på förberedelsestadiet. Detsamma gäller grovt miljöbrott, grovt artskyddsbrott samt de grova fallen av jaktbrott och jakthäleri, som samtliga dessutom bör straffbeläggas som försök.

Skälen för förslaget och bedömningen

Vilka brott bör omfattas av övervägandena?

En genomgång visar att följande brott har ett maximistraff om minst fyra års fängelse, i vid mening kan sägas syfta till att direkt eller indirekt ge ekonomiska eller materiella fördelar och inte redan för närvarande är kriminaliserade på förberedelsestadiet:

- koppleri (6 kap. 12 och 15 §§ brottsbalken),
- grov förskingring (10 kap. 3 och 9 §§ brottsbalken),
- grovt bokföringsbrott (11 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken),
- olovlig befattning med falska pengar, grovt brott (14 kap. 6 a § brottsbalken),
- bestickning, grovt brott (17 kap. 7 och 16 §§ brottsbalken),
- grovt skattebrott (4 § skattebrottslagen [1971:69])
- grovt vapenbrott (9 kap. 1 § vapenlagen [1996:67]),
- grovt organiserande av människosmuggling (20 kap. 9 § utlänningslagen [2005:716],
- grovt miljöbrott (29 kap. 1 § miljöbalken),
- grovt artskyddsbrott (29 kap. 2 b § miljöbalken),

- grovt insiderbrott (2 och 4 §§ lagen [2005:377] om straff för marknadsmissbruk vid handel med finansiella instrument),
- olovlig befattning med narkotikaprekursorer, grovt brott (3 b § narkotikastrafflagen [1968:64]),
- jaktbrott, grovt brott (44 § jaktlagen [1987:259]),
- jakthäleri, grovt brott (46 § jaktlagen [1987:259]),
- olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor, grovt brott (5 kap. 1 § lagen [1998:506] om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter).

Brott för vilka förberedelsekriminalisering kan undvaras

Av de uppräknade brotten får *grovt insiderbrott* sägas vara ett brott som inte normalt begås inom ramen för en kriminell organisation (jfr vad som sägs i avsnitt 5.1.1). Redan av detta skäl saknas därmed anledning att på grund av rambeslutet överväga en kriminalisering på förberedelsestadiet i detta fall.

När det däremot gäller *olovlig befattning med falska pengar*, *olovlig befattning med narkotikaprekursorer* och *grovt organiserande av människosmuggling* föreligger visserligen inga svårigheter att tänka sig dessa brott förövade inom en kriminell organisation. Emellertid är brotten konstruerade på ett sådant sätt att de i själva verket utgör självständiga straffbud av förberedelsekaraktär. Så består den straffbara handlingen såvitt gäller de båda första brotten bl.a. i att ”anskaffa” eller ”transportera” eller ”ta annan liknande befattning med” falska pengar respektive narkotikaprekursorer. För organiserande av människosmuggling döms den som i vinstsyfte ”planlägger” eller ”organiserar” sådan verksamhet. På grund av brottens konstruktion – som alltså kännetecknas av att kriminaliseringen avser åtgärder som i sig själva utgör förberedelser till andra brott – saknas därför anledning att överväga förberedelsekriminalisering i dessa fall.

Inte heller i fråga om *grovt vapenbrott* är det aktuellt med kriminalisering på förberedelsestadiet. Beträffande den ena av brot-

tets gärningsformer – att inneha ett skjutvapen utan att ha rätt till det – är förberedelsehandlingen inte en praktisk realitet. Såvitt gäller de övriga två – att överlåta eller låna ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet – är de pengar som ska användas för betalning eller hyra en del av det som är brottet och kan inte anses utgöra vare sig betalning för brottet eller något som är avsett att täcka kostnader för dess utförande.

Brott för vilka förberedelsekriminalisering bör införas

Brottet *koppleri* – som består i att någon främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning – får sägas vara en typ av brott som normalt begås inom ramen för en kriminell organisation. Av detta skäl och då förutsättningarna i övrigt är uppfyllda finns anledning att nu straffbelägga förberedelse till koppleri. Härigenom kommer det i framtiden inte att råda någon skillnad i detta hänseende mellan koppleri och grovt koppleri, som redan för närvarande är kriminaliserat på förberedelsestadiet.

För *bestickning* straffas den som till en arbetstagare eller vissa andra lämnar, utlovar eller erbjuder en muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen. Att även detta är ett brott som inte sällan begås inom ramen för en kriminell organisation har framgått av avsnitt 3.2. Av detta skäl bör förberedelse till bestickning (grovt brott) kriminaliseras.

För andra av de uppräknade brotten kan det vid första påseende framstå som mindre motiverat att bestraffa någon som utan att brottets utförande har påbörjats ”tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförandet av ett brott” eller ”skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott” (jfr 23 kap. 2 § brottsbalken). För *grovt bokföringsbrott* och *grovt skattebrott* gäller t.ex. att straffansvar för fullbordat brott inträder redan när bokföringsfel

medfört att rörelsens förlopp, ekonomiska resultat eller ställning inte kan i huvudsak bedömas respektive när de felaktiga uppgifterna m.m. ger upphov till fara för att skatt undandras det allmänna. Med så tidiga fullbordanspunkter finns då ofta förutsättningar att den som t.ex. betalat för brottet i stället kan dömas för medhjälp till fullbordat brott och den som tagit emot betalningen för fullbordat brott i gärningsmannaskap. Emellertid går det att tänka sig fall där man genom användning av t.ex. hemlig teleavlyssning får kännedom om att pengar utväxlas för att någon ska ge in en felaktig mervärdesskattedeclaration eller kontrolluppgift till Skatteverket och där det av olika skäl blir aktuellt att ingripa mot brottsligheten redan innan deklARATIONEN eller uppgiften getts in. Likaså går det att föreställa sig att man vid en husrannsakan påträffar en stor mängd ännu inte ifyllda fakturablanketter som kan sättas i samband med ett företag vars utställda fakturor i flera tidigare fall visat sig vara oriktiga och då använts som underlag för falsk bokföring. På grund av det sagda och då brotten inte sällan begås inom ramen för en kriminell organisation finns det skäl att på grund av rambeslutet tillgripa förberedelsekriminalisering såvitt gäller både grovt bokföringsbrott och grovt skattebrott.

Även *olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor* har en tidig fullbordanspunkt och är för sin del fullbordat redan när förflyttningen ger upphov till fara för att en myndighets kontrollverksamhet med avseende på varuförflyttningen allvarligt försvåras. På samma sätt som nyss angetts i fråga om bl.a. grovt skattebrott utesluter emellertid inte detta att utrymme någon gång kan finnas att ingripa mot brottsligheten redan när någon tagit emot eller lämnat betalning för brottet. Brottet är inte främmande för en kriminell organisation. Förberedelsekriminalisering bör därför tillgripas även när det gäller det grova förflyttningsbrottet.

Beträffande övriga brott i uppräkningsdelen – *grov förskingring*, *grovt miljöbrott*, *grovt artskyddsbrott* och de grova fallen av *jaktbrott* och *jakthäleri* – torde kunna sägas att de inte sällan begås inom ramen för eller i vart fall inte är främmande för en kriminell organisation i den mening detta begrepp har enligt rambe-

slutet. Med hänsyn härtill och då förutsättningarna i övrigt är uppfyllda finns anledning att nu kriminalisera dessa brott på förberedelsestadiet.

I vilka fall bör dessutom försök straffbeläggas?

De skäl som har åberopats för att inte införa förberedelsekriminalisering i fråga om de grova fallen av olovlig befattningsmed falska pengar och olovlig befattningsmed narkotikaprekursorer samt grovt organiserande av människosmuggling och grovt vapenbrott har bärkraft även såvitt gäller frågan om straffbeläggande av försök till dessa brott. Koppleri och grov förskingring är redan för närvarande kriminaliserade på försöksstadiet. För grovt bokföringsbrott, bestickning (grovt brott), grovt skattebrott och olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor (grovt brott) gäller att brotten har så tidiga fullbordanspunkter att utrymme för försök till brott i praktiken saknas. Däremot fordras det för ett korrekt genomförande av rambeslutet att grovt miljöbrott, grovt artskyddsbrott och de grova fallen av jaktbrott och jakthäleri kriminaliseras även på försöksstadiet.

5.3 Påföljdsfrågor

Bedömning: Svensk rätt uppfyller rambeslutets krav i fråga om maximistraff. Bestämmelserna om beaktande av försvårande och förmildrande omständigheter fordrar inte några lagändringar.

Skälen för bedömningen

Vad rambeslutet kräver i fråga om maximistraff

Enligt *artikel 3.1* ska varje medlemsstat vidta de åtgärder som krävs för att se till att brott som avses i artikel 2 a beläggs med

ett maximalt fängelsestraff på minst 2–5 år eller att brott som avses i artikel 2 b beläggs med samma maximala fängelsestraff som det brott som överenskommelsen avser eller med ett maximalt fängelsestraff på minst 2–5 år.

Att den fortsatta bedömningen inte har anledning att befatta sig med de brott som avses i artikel 2 b har framgått av avsnitt 5.1.2. För svenska förhållanden gäller följande i fråga om de brott som avses i artikel 2 a.

Enligt 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken ska straff för förberedelse bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas bara om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet. Detta innebär att det enligt svensk rätt lägsta maximistraffet för de brott som träffas av rambeslutet är fängelse i två år. Vad rambeslutet kräver i detta hänseende är därmed uppfyllt.

Försvårande omständigheter

Enligt *artikel 3.2* ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att det faktum att brott som avses i artikel 2 har begåtts inom ramen för en kriminell organisation får betraktas som en försvårande omständighet. Som redan framgått i anslutning till behandlingen av artikel 1 innebär hänvisningen till "kriminell organisation" att det ska röra sig om brott som begås av en strukturerad grupp av mer än två personer som handlar i samförstånd för att begå brott som bestraffas med frihetsberövande på maximalt minst fyra år eller en strängare sanktion, och att allt detta sker i syfte att direkt eller indirekt få ekonomiska eller materiella fördelar.

I 29 kap. brottsbalken finns bestämmelser om försvårande omständigheter. Av 2 § 6 framgår att domstolen vid bedömningen av straffvärdet – och vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp – ska beakta om brottet utgjort led i en brottslig verksamhet som varit särskilt noggrant planlagd eller bedrivits i

stor omfattning och i vilken den tilltalade spelat en betydande roll. Enligt riksdagens beslut den 19 maj 2010 om ny lydelse av bestämmelsen (se prop. 2009/10:147, bet. 2009/10:JuU32, rskr. 2009/10:272) ska domstolen i stället beakta om brottet utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering. Ändringen träder i kraft den 1 juli 2010.

Redan i sin nuvarande lydelse får 2 § 6 i huvudsak anses tillgodose vad som följer av rambeslutets bestämmelse om beaktande av försvårande omständigheter. I än högre grad gäller detta med den nya lydelse som riksdagen beslutat om. Något behov av lagstiftningsåtgärder finns därmed inte i anledning av artikel 3.2.

Förmildrande omständigheter

Enligt rambeslutets *artikel 4* får varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att de sanktioner som anges i artikel 3 ska kunna lindras eller efterges, om gärningsmannen t.ex.

- a) avstår från sin brottsliga verksamhet, och
- b) förser administrativa eller rättsliga myndigheter med uppgifter som de inte skulle ha kunnat erhålla på annat sätt och som hjälper dem att
 - i) förebygga, göra slut på eller mildra effekterna av brottet,
 - ii) identifiera eller väcka åtal mot de övriga gärningsmännen,
 - iii) finna bevis,
 - iv) beröva den kriminella organisationen medel som erhållits på olaglig väg eller vinning av dess brottsliga verksamhet, eller
 - v) förhindra att andra brott enligt artikel 2 begås.

Det är att märka att artikeln anger att medlemsstaterna "får" vidta åtgärderna och att bestämmelsen därmed inte är av tvingande karaktär. Brottsbalkens reglering innebär följande i motsvarande hänseende.

I 29 kap. finns bestämmelser om beaktande av förmildrande omständigheter vid påföljdsval och straffmätning. Enligt 5 § första stycket 2 och 3 ska rätten vid straffmätningen utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet eller om den tilltalade frivilligt angett sig. Till detta kommer att 5 § första stycket 8 ger rätten en möjlighet att utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta också om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar. Om särskilda skäl påkallar det, får det därvid dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. Om det med hänsyn till någon omständighet i 29 kap. 5 § brottsbalken skulle vara uppenbart oskäligt att döma till påföljd, ska rätten meddela påföljdseftergift (29 kap. 6 § brottsbalken).

Av det sagda framgår att svensk rätt inte står i full överensstämmelse med rambeslutets bestämmelse om beaktande av förmildrande omständigheter. Emellertid är rambeslutets regel inte av tvingande karaktär och inte heller i övrigt framstår det som motiverat att för svenska förhållanden införa en på det sättet utformad möjlighet till strafflindring. Samma bedömning gjordes också vid Sveriges tillträde till Förenta nationernas båda konventioner mot gränsöverskridande organiserad brottslighet respektive korruption, som innehåller en icke tvingande bestämmelse om strafflindring av liknande innebörd (se prop. 2002/03:146 s. 59 och prop. 2006/07:74 s. 46).

Någon lagstiftningsåtgärd är således inte påkallad i anledning av artikel 4 i rambeslutet.

5.4 Ansvar och sanktioner för juridiska personer

Bedömning: Rambeslutets krav i fråga om ansvar och sanktioner för juridiska personer uppfylls av svensk rätt. Några lagändringar är därför inte behövliga.

Skälen för bedömningen: I *artiklarna 5* och *6* ges bestämmelser om ansvar och sanktioner för juridiska personer.

Med juridisk person avses enligt artikel 5.4 en enhet som har sådan ställning enligt tillämplig lagstiftning, med undantag av stater eller offentliga organ när de utövar sina befogenheter i egenskap av statsmakter eller internationella offentliga organisationer. Denna definition förekommer i flera antagna rambeslut, t.ex. rambeslutet om bekämpning av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter (EGT L 149, 2.6.2001, s. 1), och får således anses vedertagen.

Enligt rambeslutets artikel 5.1 ankommer det på medlemsstaterna att se till att en juridisk person kan hållas ansvarig för de brott som avses i artikel 2 och som begås till förmån för den juridiska personen av någon som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och som har en på visst sätt ledande ställning inom organisationen. Av artikel 5.2 följer att medlemsstaterna ska säkerställa att en juridisk person kan hållas ansvarig också när det är brister i en ledande befattningshavares övervakning eller kontroll som har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att till förmån för denna begå ett sådant brott som avses i artikel 2. Enligt artiklarna 6.1 och 6.2 ska en juridisk person som hållits ansvarig i enlighet med artiklarna 5.1 eller 5.2 kunna bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner. I fråga om en juridisk person som hållits ansvarig i enlighet med artikel 5.1 – men inte för den som ansetts ansvarig enligt artikel 5.2 – klargörs att sådana sanktioner kan innefatta bötesstraff eller administrativa avgifter och eventuellt andra sanktioner, som t.ex. bortfall av offentligt stöd, näringsförbud eller tvångslikvidation. Någon skyldighet att införa ett renodlat straffrättsligt ansvar för juridiska personer följer alltså inte av rambeslutet.

För ett brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet kan en näringsidkare åläggas företagsbot. Bestämmelser härom finns i 36 kap. 7–10 a §§ brottsbalken. Företagsbot kan åläggas om det för brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter och näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen

kunnat krävas för att förebygga brottsligheten, eller om brottet har begåtts av en person i ledande ställning grundad på befogenhet att företräda näringsidkaren eller att fatta beslut på näringsidkarens vägnar eller en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten. Av bestämmelserna framgår också hur företagsbotens storlek ska bestämmas och vilka möjligheter till jämkning som finns. Företagsbot kan åläggas i anledning av alla brott som begås i näringsverksamhet, oavsett om gärningen utgör ett brott enligt brottsbalken eller inom specialstraffrätten. Den ska fastställas till lägst 5 000 kronor och högst tio miljoner kronor.

Rambeslutets bestämmelser om ansvar och sanktioner för juridiska personer utgör standardbestämmelser och återkommer i flera andra rambeslut på området för samarbete i rättsliga och inrikes frågor. Så finns det t.ex. liknande bestämmelser i bl.a. rambeslutet om förstärkning av skyddet mot förfalskning i samband med införandet av euron (2000/383/RIF). Både vid sitt beslut att godkänna ett utkast till det rambeslutet och vid sin behandling av de lagförslag som regeringen därefter lade fram för att genomföra det antagna rambeslutet ställde sig riksdagen bakom regeringens bedömning att brottsbalkens regler om företagsbot fick anses motsvara de krav som i detta hänseende framgick av rambeslutet (se prop. 1999/2000:85, bet. 1999/2000:JuU20, rskr. 1999/2000:217 respektive prop. 2000/01:40, bet. 2000/01:JuU9, rskr. 2000/01:138). Härtill kommer att kommissionen i en rapport över medlemsstaternas genomförande av rambeslutet [KOM (2001) 771 slutlig] ansett att Sverige var en av de medlemsstater som kunde uppvisa en reglering som gjorde det möjligt att ställa juridiska personer till rättsligt ansvar för brott som omfattades av rambeslutet. Även i fråga om flera andra rambeslut har därefter gjorts bedömningen att brottsbalkens regler om företagsbot motsvarar de krav som ställs såvitt gäller ansvar och sanktioner för juridiska personer.

Det som nu sagts leder till slutsatsen att reglerna om företagsbot får anses uppfylla de krav som rambeslutet ställer i fråga om ansvar och sanktioner för juridiska personer. Inte heller fö-

revarande rambeslut ställer således krav på införande av ett renodlat straffrättsligt ansvar för juridiska personer.

5.5 Domstols behörighet, m.m.

Bedömning: Vad rambeslutet kräver i fråga om domsrätt motsvaras i allt väsentligt av svenska bestämmelser på området och fordrar därför inte några lagändringar. Inte heller reglerna om samordning av åtal är av sådan karaktär att de kräver några lagstiftningsåtgärder.

Förslag: Sverige utnyttjar sig av möjligheten att göra undantag från rambeslutets krav att en medlemsstat ska kunna utöva domsrätt när ett brott har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad på den statens territorium.

Skälen för bedömningen och förslaget: I rambeslutets artikel 7 finns bestämmelser som anger i vilken utsträckning medlemsstaternas domstolar ska vara behöriga att döma över sådana brott som omfattas av rambeslutet. Vad som regleras är alltså staternas domsrätt. Enligt *artikel 7.1 första stycket a* ska en medlemsstat kunna utöva domsrätt i fråga om sådana brott som helt eller delvis har begåtts på medlemsstatens territorium, oavsett var den kriminella organisationen är baserad eller varifrån den utövar sin brottsliga verksamhet. Av *artikel 7.1 första stycket b* följer vidare att domsrätt för medlemsstatens domstolar ska föreligga om brottet har begåtts av en person som är medborgare i staten. Slutligen följer av *artikel 7.1 första stycket c* att domsrätt ska kunna utövas också i det fallet att brottet har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad på den medlemsstatens territorium.

Ett viktigt förbehåll framgår dock av *artikel 7.1 andra stycket*. Enligt den bestämmelsen får en medlemsstat i fråga om brott som begåtts utanför dess territorium besluta att inte alls eller endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter tillämpa

de behörighetsregler som anges i artikel 7.1 första stycket b och c.

Svenska regler om domstols behörighet i brottmål finns i 2 kap. brottsbalken. Reglerna om domsrätt är vidsträckta, vilket innebär att det generellt sett finns goda möjligheter för svenska myndigheter att ingripa även mot brott som har begåtts utomlands. Utöver brott som anses ha begåtts i Sverige (1 §) omfattar den svenska domsrätten brott som svenska medborgare och utlänningar med hemvist i Sverige har begått utomlands (2 § första stycket 1). Vidare är svensk domstol som regel alltid behörig att döma över ett brott som begåtts utomlands av en utlänning, om den misstänkte gärningsmannen befinner sig på svenskt territorium och fängelse i mer än sex månader kan följa på brottet (2 § första stycket 3). I de sistnämnda fallen uppställs dock normalt krav på dubbel straffbarhet.

Det anförda visar att svenska domstolar har behörighet att döma över brott i de fall som avses i artikel 7.1 första stycket a och b. Däremot saknas svensk motsvarighet till bestämmelsen i artikel 7.1 första stycket c, enligt vilken domsrätt ska föreligga om gärningen begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad inom medlemsstatens territorium. Det finns därför anledning för Sverige att utnyttja den undantagsmöjlighet som följer av artikel 7.1 andra stycket. I enlighet härmed bör regeringen underrätta rådets generalsekretariat och kommissionen om att behörighetsregeln i artikel 7.1 första stycket c inte kommer att tillämpas om brottet har begåtts utanför Sveriges territorium.

I *artikel 7.2* regleras det fallet att flera medlemsstater har behörighet att döma över samma brott. Bestämmelsen innebär att staterna ska samarbeta för att avgöra behörighetsfrågan och att de i det syftet kan anlita de organ eller mekanismer som har inrättats inom Europeiska unionen. Vid frågans avgörande ska särskild hänsyn tas till att den medlemsstat i vilken åtal väcks ska vara den stat på vars territorium brottet begåtts, i vilken gärningsmannen är medborgare eller bosatt, från vilken brottsoffren härstammar eller inom vars territorium den misstänkte påträffades.

Av bestämmelsen följer inte annat än att medlemsstaterna ska samarbeta i behörighetsfrågan och därvid ta vissa hänsyn, som inte rangordnas och inte heller kan anses vara uttömmande angivna. Sådant samråd förekommer redan i dag och sker då formlost. Någon särskild reglering för detta ändamål fordras inte.

För det fall att en medlemsstat tillämpar en ordning som innebär att den ännu inte utlämnar eller överlämnar sina egna medborgare, ska den enligt *artikel 7.3* i stället ”vidta de åtgärder som krävs för att fastställa sin jurisdiktion över och för att i tillämpliga fall väcka åtal för det brott som avses i artikel 2, då detta har begåtts av en av statens medborgare utanför dess territorium”. Vad som föreskrivs är därmed att medlemsstaten i sådana fall ska hänskjuta saken till sina behöriga myndigheter för lagföring.

Frågan är nu i vilken utsträckning bestämmelsen blir att tillämpa på svenska förhållanden.

Enligt lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder (arresteringsorderlagen) får överlämnande inte vägras bara på den grunden att den som eftersöks för lagföring är medborgare i den anmodade staten. Lagen utgör det svenska genomförandet av ett rambeslut och tillämpas i förhållande till Europeiska unionens medlemsstater i stället för tidigare utlämningsförfaranden, låt vara att det i undantagsfall förekommit att bestämmelser i lagen (1957:668) om utlämning för brott (utlämningslagen) även efter arresteringsorderlagens ikraftträdande behövt tillämpas gentemot en annan medlemsstat. I förhållande till medlemsstaterna Danmark och Finland tillämpas i vissa fall lagen (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge (nordiska utlämningslagen).

Enligt de båda utlämningslagarna får svenska medborgare i vissa fall inte utlämnas till andra medlemsstater i Europeiska unionen. För det fall utlämning skulle vägras med hänvisning till någon av dessa lagar, får rambeslutets reglering således anses innebära att det ankommer på Sverige att i stället hänskjuta saken till egna myndigheter för – i förekommande fall – lagföring. Någon lagstiftningsåtgärd fordras inte i anledning härav.

Av *artikel 7.4* följer inte annat än att rambeslutets behörighetsbestämmelse inte utesluter att den straffrättsliga behörighet som fastställts enligt nationell lag får tillämpas.

Vad som nu anförts visar alltså sammantaget att svensk rätt motsvarar de krav som rambeslutets artikel 7 ställer på medlemsstaterna.

5.6 Angivelse ska inte krävas

Bedömning: Rambeslutets bestämmelse om att utredning av eller åtal för de brott som omfattas av rambeslutet inte ska förutsätta angivelse står i överensstämmelse med svensk rätt.

Skälen för bedömningen: I rambeslutets *artikel 8* anges att medlemsstaterna ska se till att utredning av eller åtal för de brott som omfattas av rambeslutet inte är beroende av brottsoffers anmälan eller anklagelse, i vart fall om handlingarna har utförts på medlemsstatens territorium. Av artikeln följer således att något krav på målsägandens angivelse av brottet som huvudregel inte ska få ställas.

För svenska förhållanden gäller att det handlande som träffas av rambeslutet i de flesta fall redan för närvarande utgör brott som hör under allmänt åtal och inte i något fall kräver angivelse av målsäganden. Som framgått av avsnitt 5.2 fordras emellertid viss ytterligare kriminalisering på förberedelsestadiet. När sådan kriminalisering kommit till stånd kommer allt handlande som enligt rambeslutet ska utgöra brott att för svenskt vidkommande höra under allmänt åtal, utan villkor om målsägandeangivelse.

Mot denna bakgrund fordras inte några lagstiftningsåtgärder i anledning av artikel 8.

6 Ekonomiska konsekvenser

Bedömning: Förslagen kan inte väntas leda till annat än marginella kostnadsökningar för rättsväsendets myndigheter eller för andra myndigheter. Dessa kostnadsökningar ska finansieras inom ramen för befintliga anslag. För enskilda innebär förslagen inte några ökade kostnader eller administrativa bördor.

Skälen för bedömningen: De föreslagna lagändringarna innebär en viss nykriminalisering på så sätt att straffansvar införs för förberedelse till vissa brott som får anses omfattade av rambeslutet och som inte redan i dag är straffbelagda på det stadiet. Enligt den bedömning som kan göras för närvarande leder inte detta till annat än marginella kostnadsökningar för det allmänna. Dessa ska finansieras inom befintliga anslagsramar.

De föreslagna ändringarna innebär inte några ökade kostnader eller administrativa bördor för enskilda.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

6 kap. Om sexualbrott

15 § För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Detsamma gäller i fråga om *förberedelse till koppleri samt förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja* våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

Paragrafen ger besked om i vilka fall osjälvständiga brottsformer av de i 6 kap. upptagna brotten ska vara kriminaliserade. Andra stycket har ändrats på så sätt att även förberedelse till koppleri av normalgraden gjorts straffbart. Exempel på förberedelsehandling i fråga om det brottet torde kunna vara att några personer tar befattning med en sammanställning av information över presumtiva kunder eller vidtar åtgärder för att komma i kontakt med sådana kunder. Även en redaktionell ändring har gjorts i andra stycket. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

10 kap. Om förskingring och annan trolöshet

9 § För försök till förskingring och trolöshet mot huvudman samt för försök och förberedelse till grov förskingring döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Paragrafen har ändrats på så sätt att förberedelse till grov förskingring gjorts straffbart. Lagföring för förberedelsehandling i fråga om det brottet torde kunna komma i fråga t.ex. om pengar tagits emot eller lämnats som betalning för att någon som är redovisningsskyldig för viss egendom ska ge in en felaktig redovisning och där ingripande skett redan innan redovisningen getts in. Ett annat exempel på förberedelsehandling lär kunna vara att någon tar befattning med falsk handling som är avsedd att användas som underlag för en gärning som, om den fullbordats, hade varit att anse som grov förskingring. Frågan har berörts i avsnitt 5.2.2.

11 kap. Om brott mot borgenärer m.m.

6 § För försök till oredlighet mot borgenärer enligt 1 § första stycket eller försök till sådan oredlighet enligt 1 § andra stycket som innebär att tillgång bortförs ur riket döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. Detsamma gäller i fall då sådant brott som nu har angetts ska bedömas som grov oredlighet mot borgenärer. För förberedelse till grovt bokföringsbrott döms också till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Paragrafen ger besked om i vilka fall osjälvständiga brottsformer av de i 11 kap. upptagna brotten ska vara kriminaliserade. En ny, tredje mening har tillfogats genom vilken förberedelse till grovt bokföringsbrott gjorts straffbart. Exempel på förberedelsehandling i fråga om det brottet torde kunna vara att någon tar befattning med ännu inte ifyllda fakturablanketter som kan sättas i samband med ett företag vars utställda fakturor tidigare visat sig vara oriktiga och då använts som underlag för falsk bokföring. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

17 kap. Om brott mot allmän verksamhet m.m.

16 § För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap., såvida *inte* brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa. För försök eller förberedelse till främjande av flykt *samt för förberedelse till bestickning enligt 7 § andra stycket* döms också till ansvar enligt vad som anges i 23 kap.

Paragrafen ger besked om i vilka fall osjälvständiga brottsformer av de i 17 kap. upptagna brotten ska vara kriminaliserade. Andra meningens har ändrats på så sätt att även förberedelse till bestickning (grovt brott) gjorts straffbart. Exempel på en förberedelsehandling i fråga om det brottet torde kunna vara att någon utrustas med en kassa (dvs. förlag) för att kunna besticka när behov bedöms uppstå. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

7.2 Förslaget till lag om ändring i miljöbalken

29 kap. Straffbestämmelser och förverkande

1 § För *miljöbrott* döms till böter eller fängelse i högst två år den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. orsakar att det i mark, vatten eller luft släpps ut ett ämne som typiskt sett eller i det enskilda fallet medför eller kan medföra

a) en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse, eller

b) någon annan betydande olägenhet i miljön,

2. förvarar eller bortskaffar avfall eller annat ämne på ett sätt som kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön,

3. orsakar en betydande olägenhet i miljön genom buller, skakning eller strålning, eller

4. bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd som ändrar yt- eller grundvattennivån på ett sätt som skadar eller kan skada människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som medför eller kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön.

Är brottet grovt, döms för *grovt miljöbrott* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har medfört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

För försök eller förberedelse till grovt miljöbrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Om en behörig myndighet har tillåtit förfarandet, eller om förfarandet är allmänt vedertaget eller med hänsyn till omständigheterna kan anses försvarligt, döms inte till ansvar enligt denna paragraf.

Paragrafen straffbelägger miljöbrott och ger därvid besked om bl.a. straffbara gärningsformer och tillämpningsområde samt ger riktlinjer för vad som ska beaktas vid bedömande av brottets svårhetsgrad. Genom ett nytt, tredje stycke har försök och förberedelse till grovt miljöbrott straffbelagts. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

2 b § För *artskyddsbrott* döms till böter eller fängelse i högst två år den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. dödar, skadar, fångar eller stör djur, tar bort eller skadar ägg, rom eller bo, skadar eller förstör djurs fortplantningsområde eller viloplats i strid med en föreskrift om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 1 §,

2. tar bort, skadar eller tar frö eller annan del av en växt i strid med en föreskrift om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 2 §,

3. sätter ut ett djur eller en växt i naturmiljön i strid med en föreskrift om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 3 §,

4. transporterar eller på annat sätt förflyttar, importerar, exporterar, förvarar, förevisar, preparerar, använder i vinstsyfte, förvärvar, säljer, hyr ut, byter eller byter ut, erbjuder sig att köpa, saluför eller innehar för försäljning djur, växt, ägg, rom, frö eller bo, eller del eller produkt därav, eller annan vara,

a) i strid med artikel 8.1, 8.5 eller 9.1 rådets förordning (EG) nr 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem, eller

b) i strid med en föreskrift om förbud eller tillstånd som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 4 §, eller

5. bryter mot ett villkor eller en bestämmelse som i det enskilda fallet har beslutats med stöd av

a) artikel 8.3 eller 9.2 jämförd med artikel 11.3 rådets förordning (EG) nr 338/97, eller

b) en föreskrift som avses i 4 b.

Är brottet grovt, döms för grovt artskyddsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har avsett en särskilt hotad, sällsynt eller annars skyddsvärd art eller om det har utgjort led i en brottslighet som utförts systematiskt och under lång tid, i stor omfattning eller i vinstsyfte.

För försök eller förberedelse till grovt artskyddsbrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Ansvar ska inte dömas ut enligt denna paragraf, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 1 §.

Paragrafen straffbelägger artskyddsbrott och ger därvid besked om bl.a. straffbara gärningsformer och tillämpningsområde samt ger riktlinjer för vad som ska beaktas vid bedömning av brottets svårhetsgrad. Genom ett nytt, tredje stycke har försök och förberedelse till grovt artskyddsbrott straffbelagts. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

12 § Djur, växter, produkter som utvunnits av djur eller växter, utbrutet material vid täktverksamhet, kemiska produkter, biotekniska organismer eller varor innehållande kemiska produkter eller genetiskt modifierade organismer eller produkter som innehåller eller består av genetiskt modifierade organismer, vilka har varit föremål för brott enligt 1, 2, 2 b, 3, 4, 5, 6 eller 8 § får förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av egendomen eller utbytet av ett sådant brott.

Fortskaﬀningsmedel och annan egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 1, 2, 2 b, 3, 4, 5, 6 eller 8 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök *eller en straffbar förberedelse*. I stället för egendomen kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

I paragrafen ges regler om förverkande av dels produkter m.m. som varit föremål för vissa brott enligt 29 kap., dels sådant som använts som hjälpmedel vid dessa brott. I det senare avseendet har paragrafen ändrats. Ändringen är en följd av att grovt miljöbrott och grovt artskyddsbrott kriminaliserats på förberedelsestadiet och innebär att det numera är möjligt att förverka egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid de i paragrafen angivna brotten även i det fallet att förfarandet har utgjort en straffbar förberedelse.

7.3 Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

11 § För förberedelse till grovt skattebrott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen är ny och innebär att grovt skattebrott straffbeläggs på förberedelsestadiet. Lagföring för förberedelse till grovt skat-

tebrott torde kunna komma i fråga t.ex. om pengar tagits emot eller lämnats som betalning för att någon ska ge in en felaktig mervärdesskattedeklaration eller kontrolluppgift till Skatteverket och där det av olika skäl blivit aktuellt att ingripa mot brottsligheten redan innan deklarationen eller uppgiften getts in. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

13 a § Bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § brottsbalken ska inte tillämpas i fråga om brott enligt denna lag.

Vad som sägs i första stycket gäller dock inte utbyte av förberedelse till grovt skattebrott eller vad som därvid har tagits emot som ersättning för kostnader.

Paragrafen klargör vad som ska gälla i fråga om förverkande vid brott enligt förevarande lag. Andra stycket är nytt.

Genom *första stycket* utesluts brott enligt skattebrottslagen från tillämpningsområdet för förverkandebestämmelsen i 36 kap. 1 § andra stycket brottsbalken, som föreskriver att balkens bestämmelser om förverkande av utbyte – om inte annat är särskilt föreskrivet – ska tillämpas också i fråga om utbyte av brott enligt annan lag eller författning, om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Skälet till att ett sådant undantag gjorts är att det belopp som undandragits staten genom skattebrott – ”utbytet” – i stället blir föremål för beskattning enligt skattelagstiftningen (se prop. 2004/05:135 s. 100).

Av det nya *andra stycket* framgår att brottsbalkens regel trots detta ska tillämpas, om det är fråga om utbyte av förberedelse till grovt skattebrott – dvs. det som lämnats som betalning för brottet – eller pengar som lämnats för att täcka kostnader för utförandet av ett sådant brott.

7.4 Förslaget till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

46 a § För försök eller förberedelse till jaktbrott enligt 44 § eller jakthäleri enligt 46 § andra stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen är ny och innebär att de grova fallen av jaktbrott och jakthäleri straffbeläggs på försöks- och förberedelsestadierna. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

7.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

5 kap. Straff

1 c § För förberedelse till olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor som är att anse som grovt brott samt för försök, förberedelse och stämpling till grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen, som anger i vilka fall osjälvständiga brottsformer av de i lagen upptagna brotten ska vara kriminaliserade, har ändrats på så sätt att även förberedelse till olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor (grovt brott) gjorts straffbart. Lagföring för förberedelsehandling i fråga om det brottet torde kunna komma i fråga t.ex. om pengar tagits emot eller lämnats som betalning för att någon ska utföra en olovlig förflyttning av sådana varor och där det av olika skäl blivit aktuellt att ingripa mot brottsligheten redan innan transporten satts i rörelse. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.2.

Rådets rambeslut (2008/841/RIF) om kampen mot organiserad brotts- lighet

RÅDETS RAMBESLUT 2008/841/RIF

av den 24 oktober 2008

om kampen mot organiserad brottslighet

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA
RAMBESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionen, särskilt artikel 29 samt artiklarna 31.1 e och 34.2 b,
med beaktande av kommissionens förslag,
med beaktande av Europaparlamentets yttrande¹, och

av följande skäl:

(1) Syftet med Haagprogrammet är att förbättra unionens och medlemsstaternas gemensamma kapacitet att bland annat bekämpa gränsöverskridande organiserad brottslighet. Detta mål ska uppnås framförallt genom tillnärmning av lagstiftningen. Fara med, och mångfaldigandet av, de kriminella organisationerna kräver att det ges ett verkningsfullt svar på medborgarnas

¹ Yttrandet avgivet efter icke-obligatoriskt samråd (ännu ej offentliggjort i EUT).

förväntningar och medlemsstaternas egna krav genom närmare samarbete mellan Europeiska unionens medlemsstater. I punkt 14 i slutsatserna från Europeiska rådets möte i Bryssel den 4–5 november 2004 påpekas i detta sammanhang att Europas medborgare förväntar sig att Europeiska unionen, samtidigt som den säkerställer respekten för de grundläggande fri- och rättigheterna, på ett effektivare sätt gemensamt tar itu med gränsöverskridande problem som organiserad brottslighet.

(2) I sitt meddelande av den 29 mars 2004 om vissa åtgärder som bör vidtas för att bekämpa terrorism och annan grov brottslighet ansåg kommissionen att lagstiftningen mot organiserad brottslighet inom EU måste skärpas och uppgav att den kommer att utarbeta ett rambeslut, som ska ersätta gemensam åtgärd 1998/733/RIF av den 21 december 1998 om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott².

(3) I punkt 3.3.2 i Haagprogrammet anges att tillnärmningen av materiell straffrätt syftar till att underlätta ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga avgöranden samt polissamarbete och rättsligt samarbete i brottmål och berör delar av särskilt grov brottslighet med gränsöverskridande dimensioner samt att förtur bör ges åt brottsområden som särskilt nämns i fördragen. Definitionen av brott som rör deltagande i en kriminell organisation bör därför tillnärmast i alla medlemsstaterna. Detta rambeslut bör därför omfatta brott som normalt begås inom ramen för en kriminell organisation. I rambeslutet bör dessutom föreskrivas att sanktioner som motsvarar dessa brotts svårhetsgrad utdöms för fysiska och juridiska personer som begått eller är ansvariga för sådana brott.

(4) Förpliktelserna enligt artikel 2 a bör inte påverka medlemsstaternas frihet att definiera andra grupper av personer som kri-

² EGT L 351, 29.12.1998, s. 1.

minella organisationer, t.ex. grupper vars syfte inte är ekonomisk eller annan materiell vinning.

(5) Förpliktelserna enligt artikel 2 a bör inte påverka medlemsstaternas frihet att tolka termen *brottslig verksamhet* som att den innebär utförande av faktiska handlingar.

(6) Europeiska unionen bör bygga vidare på det viktiga arbete som har gjorts av internationella organisationer, särskilt FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (Palermokonventionen), som ingicks på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2004/579/EG³.

(7) Eftersom målen för detta rambeslut inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna och de därför på grund av åtgärdens omfattning och verkningar bättre kan uppnås på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen med tillämpning av artikel 2 andra stycket i fördraget om Europeiska Unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta rambeslut inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.

(8) Detta rambeslut respekterar de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, särskilt artiklarna 6 och 49. Inget i detta rambeslut är avsett att reducera eller begränsa nationella regler avseende grundläggande rättigheter eller friheter, såsom korrekt rättsförfarande, strejkrätt, mötesfrihet, föreningsfrihet, tryckfrihet eller yttrandefrihet, inbegripet envars rätt att tillsammans med andra bilda och ansluta sig till fackföreningar för att försvara sina intressen samt den närliggande rätten att demonstrera.

³ EUT L 261, 6.8.2004, s. 69.

(9) Gemensam åtgärd 98/733/RIF bör därför upphöra att gälla.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1*Definitioner*

I detta rambeslut avses med

1. *kriminell organisation*: en strukturerad sammanslutning, som har inrättats under en tid, av mer än två personer som handlar i samförstånd för att begå brott som bestraffas med frihetsberövande eller en frihetsberövande säkerhetsåtgärd på maximalt minst fyra år eller en strängare sanktion, för att direkt eller indirekt erhålla ekonomiska eller materiella fördelar.

2. *strukturerad sammanslutning*: en sammanslutning som inte tillkommit slumpartat i det omedelbara syftet att begå ett brott eller som inte nödvändigtvis har formellt fastställda roller för medlemmarna, kontinuitet i sammansättningen eller en utarbetad struktur.

Artikel 2*Brott som rör deltagande i en kriminell organisation*

Varje medlemsstat ska vidta nödvändiga åtgärder för att se till att den ena eller båda av följande typer av beteende som rör en kriminell organisation betraktas som brottsliga gärningar.

a) Beteendet hos en person, som med avsikt och med kunskap om antingen den kriminella organisationens syfte och allmänna verksamhet eller organisationens avsikt att begå brotten i fråga, aktivt deltar i organisationens brottsliga verksamhet, vari inbegrips tillhandahållande av information eller materiellt stöd,

rekrytering av nya medlemmar och alla former av finansiering av verksamheten, med vetskap om att deltagandet kommer att bidra till genomförandet av organisationens brottsliga verksamhet.

b) Det beteende hos en person som utgörs av en överenskommelse med en eller flera personer om en verksamhet, som om den genomförs innebär att brott som avses i artikel 1 begås, även om personen i fråga inte deltar i det egentliga genomförandet av verksamheten.

Artikel 3

Sanktioner

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som krävs för att se till att

a) det brott som avses i artikel 2 a beläggs med ett maximalt fängelsestraff på minst 2–5 år eller

b) att det brott som avses i artikel 2 b beläggs med samma maximala fängelsestraff som det brott som överenskommelsen avser eller med ett maximalt fängelsestraff på minst 2–5 år.

2. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att det faktum att brotten som avses i artikel 2, vilka fastställs av denna medlemsstat, har begåtts inom ramen för en kriminell organisation får betraktas som en försvårande omständighet.

Artikel 4

Särskilda omständigheter

Varje medlemsstat får vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att de sanktioner som avses i artikel 3 kan lindras, eller att

gärningsmannen får undantas från sanktioner, om denne till exempel

- a) avstår från sin brottsliga verksamhet, och
- b) förser administrativa eller rättsliga myndigheter med sådana uppgifter som de inte skulle ha kunnat erhålla på annat sätt och som hjälper dem att
 - i) förebygga, göra slut på eller mildra effekterna av brottet,
 - ii) identifiera eller väcka åtal mot de övriga gärningsmännen,
 - iii) finna bevis,
 - iv) beröva den kriminella organisationen medel som erhållits på olaglig väg eller vinning av dess brottsliga verksamhet, eller
 - v) förhindra att andra brott enligt artikel 2 begås.

Artikel 5

Juridiska personers ansvar

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att juridiska personer kan hållas ansvariga för något av de brott som avses i artikel 2 och begås till deras förmån av någon person som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation, och som har en ledande ställning inom den juridiska personen, grundad på något av följande:

- a) Befogenhet att företräda den juridiska personen.
- b) Befogenhet att fatta beslut på den juridiska personens vägnar.

c) Befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.

2. Medlemsstaterna ska även vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att en juridisk person kan hållas ansvarig när brister i den övervakning eller kontroll som ska utföras av en person som avses i punkt 1 har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att till förmån för denna begå något av de brott som avses i artikel 2.

3. Den juridiska personens ansvar enligt punkterna 1 och 2 ska inte påverka straffrättsliga förfaranden mot de fysiska personer som är gärningsmän eller medhjälpare till något av de brott som avses i artikel 2.

4. I detta rambeslut avses med *juridisk person* varje enhet som har ställningen som juridisk person enligt tillämplig lagstiftning, med undantag av stater eller offentliga organ vid utövandet av de befogenheter som de har i egenskap av statsmakter samt internationella offentliga organisationer.

Artikel 6

Sanktioner för juridiska personer

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att en juridisk person som hållits ansvarig i enlighet med artikel 5.1 kan bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner, vilka ska innefatta bötesstraff eller administrativa avgifter och eventuellt andra sanktioner, såsom till exempel

a) fråntagande av rätt till offentliga förmåner eller stöd,

b) tillfälligt eller permanent näringsförbud,

- c) rättslig övervakning,
- d) rättsligt beslut om avveckling av verksamheten, eller
- e) tillfällig eller permanent stängning av inrättningar som har utnyttjats för att begå brottet.

2. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att en juridisk person som hållits ansvarig i enlighet med artikel 5.2 kan bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner eller åtgärder.

Artikel 7

Behörighet och samordning av åtal

1. Varje medlemsstat ska se till att dess behörighet omfattar åtminstone sådana fall där de brott som avses i artikel 2 har begåtts

- a) helt eller delvis inom dess territorium, oavsett var den kriminella organisationen är baserad eller varifrån den utövar sin brottsliga verksamhet,

- b) av en av dess medborgare, eller

- c) till förmån för en juridisk person som är etablerad på den medlemsstatens territorium.

En medlemsstat får, om de brott som avses i artikel 2 begås utanför dess territorium, besluta att inte, eller endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter, tillämpa de behörighetsregler som avses i leden b och c.

2. När ett brott som avses i artikel 2 omfattas av fler än en medlemsstats behörighet och vilken som helst av dessa stater har faktisk möjlighet att åtala på grundval av samma omständigheter, ska de berörda medlemsstaterna samarbeta för att besluta vilken av dem som ska åtala gärningsmännen, i syfte att om möjligt centralisera förfarandena till en enda medlemsstat. I detta syfte får medlemsstater anlita Eurojust eller alla andra organ eller mekanismer som inrättats i Europeiska unionen för att underlätta samarbetet mellan de rättsliga myndigheterna och samordningen av deras verksamhet. Särskild hänsyn ska tas till att den åtalande medlemsstaten ska vara den medlemsstat

- a) inom vars territorium brottet begåtts,
- b) i vilken gärningsmannen är medborgare eller bosatt,
- c) som offren härstammar från,
- d) inom vars territorium brottslingen påträffades.

3. En medlemsstat som i enlighet med sin lagstiftning ännu inte utlämnar eller överlämnar sina egna medborgare ska vidta de åtgärder som krävs för att fastställa sin jurisdiktion över, och för att i tillämpliga fall väcka åtal för, det brott som avses i artikel 2, då detta har begåtts av en av statens medborgare utanför dess territorium.

4. Genom denna artikel utesluts inte utövande av den straffrättsliga behörighet som fastställts enligt nationell lag i en medlemsstat.

Artikel 8

Avsaknad av krav på ett brottsoffers anmälan eller anklagelse

Medlemsstaterna ska se till att utredning av eller åtal för de brott som avses i artikel 2 inte är avhängigt av ett brottsoffers anmälan eller anklagelse, i varje fall när det gäller handlingar som har utförts på medlemsstatens territorium.

Artikel 9

Upphävande av befintliga bestämmelser

Gemensam åtgärd 98/733/RIF ska upphöra att gälla.

Hänvisningar till deltagande i en kriminell organisation enligt vad som avses i gemensam åtgärd 98/733/RIF i de åtgärder som har antagits i enlighet med avdelning VI i fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen ska anses som hänvisningar till deltagande i en kriminell organisation enligt detta rambeslut.

Artikel 10

Genomförande och rapporter

1. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att följa bestämmelserna i detta rambeslut före den 11 maj 2010.
2. Medlemsstaterna ska till rådets generalsekretariat och kommissionen före den 11 maj 2010 överlämna texten till de bestämmelser genom vilka skyldigheterna enligt detta rambeslut införlivas med deras nationella lagstiftning. På grundval av en rapport som utarbetats med hjälp av denna information och en skriftlig rapport från kommissionen ska rådet före den 11 november 2012

bedöma i vilken utsträckning medlemsstaterna har följt bestämmelserna i detta rambeslut.

Artikel 11

Territoriellt tillämpningsområde

Detta rambeslut ska tillämpas på Gibraltar.

Artikel 12

Ikraftträdande

Detta rambeslut träder i kraft samma dag som det offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning.

Utfärdat i Luxemburg den 24 oktober 2008.

På rådets vägnar

M. ALLIOT-MARIE
Ordförande

Departementsserien 2010

Kronologisk förteckning

1. Valfrihetssystem hos Arbetsförmedlingen. A.
2. Ändring av övergångsbestämmelserna till lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd. S.
3. Institutet för uppföljning och utvärdering inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Förslag till uppdrag och plattform. S.
4. Utvärdering av överskottsålet. Fi.
5. Upphävande av lagen (1990:1183) om tillfällig försäljning. IJ.
6. Vissa frågor om vapenlagen. Ju.
7. Kreditvärderingsinstitut. Fi.
8. Fyra aktiebolagsrättsliga frågor. Ju.
9. Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet. Ju.
10. Ny lag om europeiska företagsråd. A.
11. Läkemedel och försäkringsskydd vid personskador. S.
12. Moderniserade regler för avvecklingsystem och finansiella säkerheter. Fi.
13. Genomförande av bestämmelsen om sjukhusundantag. S.
14. De nyanlända och arbetslöshetsförsäkringen, m.m. A.
15. Betyg från årskurs 6 i grundskolan. U.
16. En myndighet för bortförda barn. UD.
17. En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess. Ju.
18. Ny lag om leksakers säkerhet. IJ.
19. Bättre regler för elektroniska kommunikationer. N.
20. Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering. + Lättläst. + Daisy. IJ.
21. Ansvarsfördelning mellan kommuner i vissa fall. S.
22. Renbeteskonventionen. Jo.
23. Ändringar i Arbetsförmedlingens personuppgiftslag. A.
24. Hyra av lös sak. Ju.
25. Genomförande av rådets rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet. Ju.

Departementsserien 2010

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Vissa frågor om vapenlagen. [6]
Fyra aktiebolagsrättsliga frågor. [8]
Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet.
[9]
En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess. [17]
Hyra av lös sak. [24]
Genomförande av rådets rambeslut om kampen
mot organiserad brottslighet. [25]

Utrikesdepartementet

En myndighet för bortförda barn. [16]

Socialdepartementet

Ändring av övergångsbestämmelserna till lagen
(2008:145) om statligt tandvårdsstöd. [2]
Institutet för uppföljning och utvärdering inom
hälso- och sjukvård och socialtjänst. Förslag
till uppdrag och plattform. [3]
Läkemedel och försäkringsskydd vid person-
skador. [11]
Genomförande av bestämmelsen om sjukhus-
undantag. [13]
Ansvarsfördelning mellan kommuner i vissa
fall. [21]

Finansdepartementet

Utvärdering av överskotts målet. [4]
Kreditvärderingsinstitut. [7]
Moderniserade regler för avvecklingssystem
och finansiella säkerheter. [12]

Utbildningsdepartementet

Betyg från årskurs 6 i grundskolan. [15]

Jordbruksdepartementet

Renbeteskonventionen. [22]

Näringsdepartementet

Bättre regler för elektroniska kommunikationer.
[19]

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Upphävande av lagen (1990:1183) om tillfällig
försäljning. [5]
Ny lag om leksakers säkerhet. [18]
Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet
som diskriminering. + Lättläst. + Daisy. [20]

Arbetsmarknadsdepartementet

Valfrihetssystem hos Arbetsförmedlingen. [1]
Ny lag om europeiska företagsråd. [10]
De nyanlända och arbetslöshetsförsäkringen,
m.m [14]
Ändringar i Arbetsförmedlingens person-
uppgiftslag. [23]